

Een gezonde bongerd

Door: Carin de Cloe, Landschap Overijssel

Datum: februari 2020

Hoe ziet een gezonde boomgaard er uit? En hoe zorg ik voor optimaal beheer? Carin de Cloe van Landschap Overijssel gaf SGBDO-deelnemers de cursus Hoogstamfruit.

Carin vertelt: “Bij Landschap Overijssel krijgen we vaak de vraag ‘wat moet ik doen om mijn fruitbomen te onderhouden?’. Helaas is het antwoord op deze toch vrij simpele en helder vraag niet zo gemakkelijk te geven. Het antwoord op de vraag komt voort uit een samenspel van drie variabelen:

1. Jijzelf: jouw wensen, jouw ideaalbeeld, jouw tijd, jouw smaak en voorkeur.
2. De omgeving: droge zandgrond of klei, hoge bebouwing, beplanting of juist in een windhoek in de polder, uitspoelende mest, plek van het huis en terras, waterstanden etc.
3. De bomen zelf: de soorten (peer, appel, kers etc.) en de rassen. De onderstammen en eventuele tussenstammen, hoe ze hiervoor gesnoeid zijn. In deze inleiding willen we je inzicht geven zodat je aan het eind een beeld hebt van het beheer dat bij jouw boomgaard past en wat je nodig hebt om dat uit te voeren.”

Jouw wensen...

Hoe moet jouw boomgaard er uitzien?

De een houdt van wilde bomen en het fruit is vooral voor de vogels, ligt het liefst in een hangmatje tussen de bomen en koopt de appels en peren wel in de winkel. De ander houdt van een boomgaard waar de bomen recht in de rij staan, goed gemaaid gras eronder en een strak geschoren heg eromheen. De bomen zijn gelijkmatig gevormd en je geniet van een grote opbrengst die je met het hele dorp kunt delen.

En vergeet niet na te denken over de hoogte. Wil je grote hoge bomen voor je hangmat, omdat je er dan onderdoor kunt met de zitmaaier of wil je zonder ladder kunnen plukken? Bedenk dus hoe je je boomgaard wilt gebruiken en hoe hij er volgens jou moet uitzien.

Soorten

Houd je van appels en vind je kersen een delicatessen? Welke soorten wil je in jouw boomgaard hebben staan of staan er al? Bedenk welk fruit je wilt en wanneer. En als je in januari eigen appeltjes wilt eten, heb je ruimte voor de opslag? Ben je thuis als de kersen rijp zijn?

Rassen

Smaak: hou je van een stevige peer of juist van een peer die je niet fatsoenlijk in gezelschap kunt eten omdat het sap langs je kin druipt? Wil je een frisse appel of juist een zoete?

Gebruik: appeltjes voor in de hete bliksem, appeltaart of eet je ze uit de hand? Wil je bijna het hele jaar appeltjes van je eigen bomen, maak je sap of kook je alles tot appelmoes?

Hoeveelheid: houd er, als je nog gaat planten, rekening mee dat de meeste gezinnen aan één volwassen Bramsley seedling (appelboom) genoeg opbrengst hebben. Maar dat als je voor een Ananas Reinette gaat je er wel drie mag hebben. Denk daarom goed na over het ras dat je wilt aanplanten en de opbrengst hiervan.

Ziektes: sommige soorten kunnen slecht tegen een vochtige omgeving of hebben veel verzorging nodig.

Historie: juist oude rassen hebben bijzondere smaken en je houdt er een stukje (streek)geschiedenis mee in ere. Tegelijkertijd help je mee de genenbank te bewaren voor de toekomst.

Bestuiving: Let er ook op of de bomen elkaar bestuiven. Je kunt dat opzoeken in bestuivingstabellen. Deze vind je op internet en bij bijna alle goede kwekers.

Onderstammen

Kies de onderstam bij de grondsoort en de grootte die de boom van jou mag krijgen.

Als jouw bomen er al staan, zal je het hiermee moeten doen. Maar enige kennis over de bomen maakt je beslissing over wat je gaat doen, of juist niet doet, wel een stuk gemakkelijker. Ga je nog planten? Dan heb je het voordeel dat je kunt kiezen, al is het soms lastig om specifieke rassen te vinden. Je kunt dan ook een kweker vragen de gewenste rassen op de voor jou geschikte onderstammen te enten (dit kost wel twee jaar!). De juiste keuze levert je dan gezonde en gemakkelijk te onderhouden bomen op die passen bij het eindbeeld dat je voor ogen hebt. Het is immers een investering die je doet voor 100 jaar.

De onderstam bepaalt de hoeveelheid voedsel die de boom krijgt. De combinatie van de onderstam, ras en groeiomstandigheden (voedsel, water en licht) bepaalt de uiteindelijke grootte. Zo zal een Bramsley seedling op een zaailing onderstam op kleigrond groter worden dan op zandgrond. Dezelfde boom op een andere onderstam wordt misschien maar de helft van de breedte. Neem je twee gelijke onderstammen in dezelfde boomgaard, dan zal een Zijden Hempje maar de helft van de breedte krijgen in vergelijking met de Bramsley.

Hoogte

Kies de hoogte die passend is voor jou. De hoogte die je kiest is niet alleen afhankelijk van de onderstam maar ook van het gebruik. Wil je er onderdoor met je zitmaaier of loopt er jong vee? Kies dan een hoogstam en een daarbij behorende sterk groeiende onderstam. Zodat stam en kruin in verhouding zijn.

Ligt je boomgaard in de wind in de polder met een hoge grondwaterstand? Dan is het misschien verstandiger om halfstam-peren te kiezen als je een perenboomgaard wilt of om een singel aan te planten. Kortom *'bezint eer ge begint'* blijft een goede raad.

Als je al bomen hebt staan en er ontstaan problemen kijk dan eens of het aan 1 van deze factoren ligt. Je kunt dan beter beslissen wat je wilt doen. Stel je hebt een oudere appel die veel te breed wordt en je blijft maar snoeien, zodat je buurman er langs kan met een grote tankwagen. De boom zal gezien zijn onderstam breed willen blijven worden. En dat houdt in dat je werk blijft houden. Is de boom aan het einde van zijn leven of juist nog relatief jong? Een oude boom zou je kunnen besluiten vroegtijdig te vervangen. Een hele jonge boom is misschien nog te verplanten en een boom van 8 jaar is nog lang niet op zijn volle breedte. Besluit dan te blijven snoeien of neem je verlies en zaag hem om.

Snoeien

Ook hier begin je met de vraag: wat wil je bereiken? En, niet onbelangrijk: hoeveel tijd heb je? Welke boom betreft het? Want de soort boom maakt verschil maar soms ook het ras, de leeftijd of fase waarin je boom zit, vitaliteit etc. Kijk vooral naar de boom, want ook al heb je een standaard hoogstampeer, dat wil nog niet zeggen dat hij volgens het boekje wil groeien.

Welke methode van snoeien kies je?

Is oogst voor jou het belangrijkste, dan ga je snoeien op productie. Dat betekent wel veel werk maar ook veel fruit. Je zult lang plezier van je bomen hebben. Het effect op de biodiversiteit is net iets minder groot dan bij de landschappelijke methode (minder schuil/nest gelegenheid en rust voor de dieren) maar nog steeds groot.

Heb je minder tijd, maar wil je wel fruit en graag enigszins met regelmaat, dan is de landschappelijke methode voor jou het meest geschikt. Ook bij deze methode heb je meestal het langst plezier van je bomen. De biodiversiteit is het meest gebaat bij deze methode, omdat de bomen erg oud worden en ze meer nest- en schuilgelegenheid maar ook rust bieden.

Heb je nog wat minder tijd en is het fruit een bijzaak, dan kun je ook kiezen om bijna niets te doen. Je hebt dan wel beurtjaren en je fruit blijft wat kleiner. Ook is de smaakontwikkeling vaak veel minder en de bomen worden veel minder oud. Omdat juist de oudere bomen erg veel bijdragen aan de biodiversiteit is de bijdrage daaraan veel minder. Daarnaast zijn de bomen ook gevoeliger voor ziektes.

Heb je geen tijd? Dan kun je het werk misschien uitbesteden. Denk daarbij aan hoveniers maar ook aan een AOC of een vrijwilligersgroep. Als je helemaal niets doet aan je bomen dan zijn ze het meest ziektegevoelig en sterven ze het vroegst. Je fruit is klein en erg onregelmatig, het komt vaak voor dat er nauwelijks afrijping is. Je bomen dragen bij de biodiversiteit met veel bloesem en schuilgelegenheid voor vogels. Maar omdat de boom sneller door zijn meest waardevolle jaren heen gaat, is het gemiddeld daardoor toch minder.

Kies dus wat je wilt en kijk ook eens naar wat jouw voorganger wilde. Als de boom nu 50 jaar is en hij is altijd op productie gesnoeid dan zal je er zeker in het begin altijd wat meer werk mee hebben dan dat hij al van jongs af aan op de landschappelijke methode is gesnoeid. De uiteindelijke hoeveelheid tijd is dus afhankelijk van de manier waarop je bomen onderhouden zijn geweest en wat je wilt. Zijn je bomen goed gevormd en heb je geen achterstallig onderhoud (gefeliciteerd!), dan mag je ongeveer rekenen op het volgende onderhoud per volgroeide boom in zijn productiefase.

Overzicht boomgaardsoorten en hun voor- en nadelen.

	opbrengst	tijd per volwassen boom per jaar	verwachte ouderdom	bijdrage biodiversiteit
Niets doen				
appel	weinig, wisselend, klein en vaak niet op smaak	geen	40 jr	****
peer		geen	50 jr	****
kers		geen	35 jr	***
pruim		geen	30 jr	***
Laisser faire				
appel	weinig, wisselend, klein en vaak niet op smaak	15/25 min	65 jr	****
peer		20/30 min	70 jr	****
kers		10/20 min	40 jr	***
pruim		10/20 min	40 jr	***
Landschappelijke methode				
appel	vrij veel, regelmatig, redelijk groot en op smaak	30/45 min	100 jr	*****
peer		40/50 min	150 jr	*****
kers		15/20 min	70jr	*****
pruim		20/30 min	80jr	*****
Productie				
appel	veel, regelmatig, groot en op smaak	60/70 min	85 jr	*****
peer		60/80 min	100 jr	*****
kers		50/70 min	60 jr	****
pruim		50/70 min	80 jr	****

Snoeiperiode

De meeste mensen zijn gewend om hun boomgaard te snoeien in de winter. Zodra het blad is gevallen, klimt men de ladder op. Historisch gezien logisch, maar onderzoek heeft uitgewezen dat dat niet altijd het meest verstandig is. Zeker nu de zomers langer duren, ze vaak droger of juist veel natter zijn, de herfst warmer wordt en langer duurt is het niet slim om in oktober of november te snoeien en soms zelfs niet in december. Door de warmere herfst en het vocht is dit de beste periode voor de schimmels. Ze gedijen in deze omstandigheden. Als jij dan je boom gaat snoeien, maak je wonden. Daarmee maak je je boom vatbaar voor schimmels.

Snoei dus liever iets later, dat kan omdat vruchtbomen dan in rust zijn (let op, vijgen en druiven reken ik dus niet tot de vruchtbomen).

Walnoten noem ik wel even omdat die vaak ook in de boomgaard staan. Walnoten hebben eigenlijk maar een heel korte rustperiode en die kun je, afhankelijk van de temperatuur het beste snoeien na de kerst en voor eind januari. Kies daarbij een periode waarin geen nachtvorst voorspeld is en begin dan niet de eerste dag na een stevige nachtvorst.

Wintersnoei

Voordelen van wintersnoei

- Je ziet het takkenstelsel goed en kunt gemakkelijk beoordelen wat er weg zou moeten.
- Veel mensen hebben dan tijd om te snoeien.
- Je stimuleert groei. Dit is gelijk ook een nadeel als het gaat waterlot....

Nadelen van wintersnoei:

- Je stimuleert groei (bij o.a. waterlot een groot nadeel omdat je dan bezig blijft).
- Wondheling is slecht. Uit onderzoek blijkt dat wondafdekmiddelen nauwelijks effect hebben.
- Het kan soms erg koud en nat zijn. Dan is lang op de ladder staan niet altijd verstandig en pruimen en kersen kun je dan niet snoeien.

Zomersnoei

Voordelen van zomersnoei.

- Wat wegsnoeit blijft (min of meer) weg omdat je weinig reactie groei hebt.
- Het weer is meestal veel aangenamer.
- De wondheling is goed of stukken beter als dan bij wintersnoei.
- Pruimen en kersen kun je ook snoeien.
- Beginnende problemen zoals takken die dwars door de kroon groeien kun je gelijk de kop in drukken.
- Tijdens het snoeien kun je oogsten of het fruit dunnen. Tijdens deze snoei kun je het eerste rijpe fruit plukken (kersen en pruimen). Het takhout dat nog in bloei moet komen, kan thuis op de vaas of je kunt bij zomersnoei van appels en peren gelijk het fruit dunnen waardoor je vruchten meer smaak krijgen..
- Je kunt 'puberende' bomen er vaak mee in het gareel krijgen.

Nadelen van zomersnoei

- Je kunt het takkenstelsel vaak minder goed beoordelen.
- Je snoei soms fruit mee
- Behalve takafval krijg je ook bladafval.
- Je stimuleert de groei niet.
- Er zijn in die periode zoveel dingen buiten te doen...
- Je krijgt vaak commentaar omdat mensen niet weten dat je dan kunt snoeien.

	Voordeel	Nadeel
Zomersnoei	<p>Wat je weg snoeit blijft weg</p> <p>Je kunt gelijk fruit dunnen of pruimen oogsten</p> <p>Beginnende problemen kun je gelijk de kop in drukken</p> <p>Pruimen en kersen kun je ook snoeien</p> <p>Het weer is aangenamer</p> <p>Wondheling is beter dan bij wintersnoei</p> <p>Puberende bomen krijg je in het gareel</p>	<p>Je stimuleer (her)groei niet</p> <p>Je snoeit soms fruit mee</p> <p>Slecht zicht op het takkenstelsel</p> <p>Behalve tak afval ook bladafval</p>
Wintersnoei	<p>Je ziet het takkenstel goed</p> <p>Meeste mensen hebben tijd</p> <p>Je stimuleert groei</p>	<p>Wondheling is slecht</p> <p>Kan erg koud en nat zijn</p> <p>Je stimuleert de waterloten</p> <p>Pruimen en kersen kun je niet snoeien</p>

Als je zomer- en wintersnoei combineert, krijg je het beste resultaat met het minste werk. In de jeugdfase kun je door af en toe wat meer zomersnoei toe te passen de groeihormonen desgewenst wat afremmen. In de productiefase van de boom zorgt wintersnoei er juist voor dat de groei er goed in blijft. Hetgeen de uiteindelijke levensduur en de gezondheid van je boom zeker ten goede komt.

Snoeien, winter/zomer en welke maand dan?

We maken daarbij onderscheid in de soorten bomen. Appels en peren kunnen goed tegen wintersnoei maar dat is bij de steenvruchten bijna nooit het geval.

Appels en peren

Afhankelijk van wat je wilt bereiken kun vrij kiezen uit winter en zomer snoei. Wintersnoei gebruik je om de vitaliteit er in te houden. Je doet dit bij voorkeur vanaf half december tot half maart. De relatief jonge vruchtbomen zoals peer en appel kun je ook nog prima snoeien als de knoppen schuiven. Je raakt dan wat energie kwijt, maar door de sapstroom komen bacteriën ook niet gemakkelijk binnen. Dat maakt dat je dit prima bij groeikrachtige jonge bomen kunt doen, maar oudere bomen snoei je dan dus liever niet meer. Bij echt jonge bomen die nog in de vormsnoei-fase zitten is laat snoeien (maart begin april) zelfs vaak verstandig. Je kunt dan echt sturen op welke knop je laat uitlopen en je loopt niet het risico dat juist die knop bevriest.

Zitten je bomen in de overgang van vormsnoei naar volwassen boom, dan kunnen ze soms extreem en raar reageren, net pubers. Zomersnoei in combinatie met eventueel wat wintersnoei biedt dan

vaak de oplossing. Zeker bij oudere bomen waar een grotere ingreep nodig is, is het verstandig dit te doen met zomersnoei. Houd wel in de gaten dat als je meerdere jaren bijna alleen maar zomersnoei zou toepassen bij volwassen bomen de groeikracht uiteindelijk vermindert.

Steenvruchten

Steenvruchten (met maar één pit) zoals pruim en kers verdragen wintersnoei slecht, omdat de kans dat loodglans (en nog wat andere ziektes) dan snel toeslaan. Deze bomen snoei je met mate en bij voorkeur als de vruchten rijpen. Dan kun je gelijk de eerste oogst plukken, omdat dan de afgrenseling van de boom optimaal is. Of als het blad kleurt en begint te vallen (ook dan is de afgrenseling optimaal).

Jonge steenvruchten kunnen ook nog gesnoeid worden als de knoppen net kleuren, omdat hun sapstroom dan hoog genoeg is. Als je kersen of pruimen snoeit, dan is het van belang om altijd naar de te boom kijken omdat de tijdstippen per ras enorm kunnen verschillen en het tijdvak waarin je kunt snoeien iedere keer klein is. Het advies is dan ook om ervoor te zorgen dat jouw jonge boom een goed gestel heeft en om daarna zo min mogelijk te snoeien.

Let wel: kruisend en schurend hout moet er altijd uit! Dit veroorzaakt permanente wonden die door de beweging van de takken het hele jaar open blijven. Gezien het feit dat kersen en pruimen een zwakker afweergestel hebben, begrijp je waarom het noodzakelijk is om dit er zo snel mogelijk uit te halen. Probeer daarom rond het uitlopen van de knoppen een rondje te maken om deze te verwijderen, zodat de boom er gedurende zomer er verder geen last meer van heeft.

Pruimen en kersen kunnen relatief gezien goed tegen schaduw. Dat betekent niet dat ze van een vochtig klimaat in hun kruin ('een natte kop') houden. Juist als ze wat minder licht krijgen is het belangrijk de kruin open te houden, zodat ze snel drogen om zo de schimmel- en bacteriedruk zo laag mogelijk te houden.

wintersnoei versus zomersnoei

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sept	okt	nov	dec
appel	■	■	■	■			■	■	■			■
peer	■	■	■	■			■	■	■			■
kers					■	■						
pruim					■	■		■	■			

Achterstallig onderhoud

Achterstallig onderhoud ontstaat in meerdere jaren. En anders als een huis van steen kun je dat niet in één seizoen wegwerken. Een boom is een levend organisme en heeft tijd nodig om zich aan te passen. Neem daarom 3 tot 4 jaar de tijd om achterstallig onderhoud weg te werken met een combinatie van zomer en wintersnoei in het geval van appels en peren. Bedenk daarbij dat het totaal omvormen van het gestel bij een oudere boom niet altijd succesvol is.

Het wegwerken van achterstallig onderhoud bij kersen en pruimen is vaak nog veel lastiger. Begin daar vooral met het afgedragen hout weghalen en kijk dan na twee jaar of er echt grotere ingrepen gedaan moeten worden. Maar probeer dat te voorkomen.

De omgeving; voedsel, water en zon

Iedere boom heeft voldoende licht nodig, want anders kan de boom niet voldoende groei generen en daarmee ook geen bedreigingen zo als ziektes en plagen te lijf gaan met zijn eigen afweersysteem. Voldoende zonlicht in de kruin helpt ook om de bladerkroon sneller te laten drogen, waardoor ziektes en plagen het minder aangenaam vinden. Scheve groei is vaak een gevolg van licht dat van één kant komt, waardoor de boom letterlijk uit balans raakt. Het snoeien van de singel die het licht wegneemt is dan de oplossing. Ook het lichter maken van de kroon die het licht wegneemt is vaak mogelijk. Maar onthoud dat je dit dan vaker moet doen, want die boom probeert wat jij weg haalt te herstellen.

Beschutting en warmte is in zekere mate prettig voor een boomgaard. Je kunt vaak meer of andere soorten kweken, maar bedenk wel dat ook hierdoor bomen minder snel drogen. Het andere uiterste: vol in een windhoek zitten met je perenboom is geen goed idee. De kans dat je top uitbreekt is dan vrij groot. Enige luwte in de vorm van een haag of singel op enige afstand of een opbouw in hoogte vanuit de windkant dragen vaak bij aan een goed te beheren boomgaard, met een smakelijke oogst voor jezelf en geeft dieren een schuilgelegenheid. Het vergroot ook de ecologische waarde van de boomgaard als geheel.

Een gezonde bodem levert voldoende voedsel op voor een boom. Zorg dus goed voor de bodem en verrijk deze als dat nodig is. Oude belegen mest is beter dan verse mest die eigenlijk veel te scherp is. Gooi nooit mest tegen de stam. De boom heeft het meeste profijt van je mest als je deze aanbrengt waar de meeste haarwortels zitten. En dat is als je onder kruinrand staat een cirkel van ongeveer 1 tot 2 meter naar binnen tot 1 tot 2 meter naar buiten. Voor het water geven, gebruik je de buitenrand maar gaat het naar binnen door tot aan de stam. Dichter bij de stam zitten de oudste wortels en die gaan juist vaak dieper op zoek naar water.

De wisselende waterstanden kunnen zeker voor fruitbomen een groot probleem zijn. Ze kunnen zich niet snel aanpassen en bij extreem droge periodes verdrogen ze. Maar staat het water erg hoog dan stikken ze. Daarnaast kunnen de schimmels en bacteriën in de grond die het voedsel beschikbaar maken voor de boom hier ook vaak slecht tegen. Nu heb je hier helaas niet altijd invloed op, maar je kunt wel bijdragen aan een goed bodemleven:

- Voldoende organisch materiaal aanbrengen voor het planten en evt blijven toevoegen.
- Indien nodig kalk bijvoegen in januari.
- Laat geen zwaardere dingen in de boomgaard staan of rijden (de zwaarte van een auto verdicht de bodem al en zorgt voor een kleine lokale massamoord onder de aanwezige bacteriën en schimmels!) dus geen bouwmaterialen opslaan in de boomgaard, laten parkeren tijdens een familiefeestje etc. Ook een verhard terras in de boomgaard is voor je bomen minder wenselijk.
- De groene aanslag verwijderen van je houten terrasje in de boomgaard met azijn is ook geen goed plan.
- Zijn er in de bodem mineralen tekort of zit je op zandgrond? Dan biedt gesteentemeel vaak een uitkomst.
- Bedenk dat intensief maaien of begrazen ieder zijn effect heeft. Staan de bomen in een border, bedenk dan dat de planten die erin staan *'mee eten'*
- Gebruik geen bestrijdingsmiddelen en let op de uitspoeling ervan in het water dat je gebruikt om te bewateren.
- Kijk naar je grasmat, die zegt vaak veel over de hoeveelheid stikstof en mineralen in de bodem.

Ziektes, plagen en andere problemen in de boomgaard

Voor de meeste eigenaren is het bestrijden van ziektes en plagen echt een brug te ver. Voorkomen is beter dan genezen. Zorg voor een goede bodem en voldoende water. Snoei je boom gezond en houd de vogels te vriend. Zij bestrijden ongelooflijk veel voorkomende insectenplagen. Het geheim van een gezonde fruitboom begint met de juiste keuze van de boom. Niet met bestrijding.

Dieren in je boomgaard

Hoogstamboomgaarden lenen zich voor dubbel gebruik van de grond. Op de grond is onder de bomen ruimte genoeg, maar bedenk wel dat die grond al in gebruik is door je bomen. Schapen en kleinvee kan prima in de boomgaard. Hun mest geeft evt extra voedsel (, maar pas wel op met te veel). Bescherm de bomen dan wel goed tegen vraat. Ook lammetjes eten graag van de bast van appels en peren. Geiten zijn berucht. Kippen doen het meestal prima in een boomgaard en hier hoeft je alleen de jonge bomen maar te beschermen. Ook eten ze graag insecten en helpen ze zo mee die in toom te houden. Let in de oogsttijd op. Als je je fruit niet oogst en het valt, kan je fruit gaan gisten. Een alcoholvergiftiging van je dieren kan hiervan een gevolg zijn.

Kortom: Dieren horen bij een boomgaard. Ze zijn zelfs noodzakelijk voor een gezonde boomgaard, denk aan bijen die bestuiven. Wilde bijen hebben het zwaar en leven solitair. Ze zijn blij met een boomgaard. Maar denk ook eens aan het steenuiltje of aan lieveheersbeestjes en oorwurmen. Een boomgaard zonder dieren functioneert niet. Een boomgaard is een complete gemeenschap.

Veiligheid

Een groot deel van het beheer van de boomgaard bestaat uit snoeien: iets dat je vaak vanaf een ladder doet. Let daarbij op de veiligheid. Je vindt uitgebreide informatie en tips over veilig laddergebruik op de site van de VBNE.

Gebruik onderstaande tips om veilig aan de slag te gaan:

- Zet je ladder goed neer in de juiste schuine stand en gericht naar het midden van de boom. En zorg dat hij niet kan wegglijden of verdraaien. Trap daarna de ladderbomen de grond in door even stevig op de onderste sport te stampen.
- Gebruik een ladder die gekeurd is. Gebruik geen onstabiele of beschadigde ladder.
- Zet de ladder alleen tegen gezonde, sterke takken.
- Ga niet op de bovenste 3 sporten van de ladder staan en ook nooit boven het steunpunt van de ladder.
- Werk nooit alleen op de ladder. Zorg dat er iemand in de buurt is.
- Sta niet te lang achter elkaar op de ladder en trek schoenen aan met een stevige zool en 'hak' zodat je stevig staat. Klompen zijn op de ladder gevaarlijk. En schraap eventueel je laarzen even schoon voor je omhoog klimt. Een dikke laag klei of mest maakt dat je uit kunt glijden.
- Vee, honden en spelende kinderen kunnen tegen je ladder aanlopen, schuren of springen. Daarom mogen ze niet in de boomgaard als je op de ladder bezig bent.
- Hulptrouwen die takken slepen, moeten een helm op als ze dit doen tijdens de snoeiwerkzaamheden.
- Draag een stofbril als je op borsthoogte of hoger zaagt. Het zaagsel waait gemakkelijk in je ogen en kan ze beschadigen.
- Pas op met vallende takken. Omdat ze in hun val soms andere takken raken, kunnen ze onverwachte draaiingen maken en bijvoorbeeld tegen de ladder slaan.

- Van de ladder de boom in stappen is (meestal) al gevaarlijk, maar vooral bij het terug stappen op de ladder gaat het vaak mis. Doe dit niet, maar verzet gewoon de ladder een keer extra.
- Aluminium ladders kunnen als het koud is echt blaren op je blote huid veroorzaken, draag daarom bij koud weer altijd werkhandschoenen die grip bieden en goed passen.
- Draag bij het werken met een stokzaag of snoeigiraffe een stofbril en helm. Bij het werken hiermee belast je meestal je rug en nek. Doe dit niet te lang achter elkaar.
- Kijk voordat je onder een boom aan het werk gaat even of er geen los of dood hout boven je hangt.
- En over het algemeen: als je denkt “nog snel even dit...” Dan kun je daar beter de volgende keer mee beginnen. Juist bij die werkzaamheden aan het eind, als je focus minder is, gaan er vaak dingen mis.